

Jakość życia w Europie: tendencje w latach 2003–2012

Streszczenie

Wprowadzenie

Europejskie badanie jakości życia (EQLS) analizuje wielowymiarowe sfery jakości życia, koncentrując się na aspektach życia codziennego (takich jak relacje z rodziną i przyjaciółmi) oraz na kwestiach istotnych z punktu widzenia porządku publicznego (takich jak kwestie mieszkaniowe i napięcia społeczne). Czynniki ekonomiczne, takie jak zdolność do wiązania końca z końcem, pogorszenie warunków materialnych i status ekonomiczny, mają również istotny wpływ na jakość życia. Do chwili obecnej Europejska Fundacja na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy przeprowadziła trzy fale badania – w 2003 r., 2007 r. i 2011 r. – a porównanie wyników w czasie pozwala określić tendencje i zmiany w zakresie konwergencji lub stabilności w poszczególnych państwach członkowskich.

W niniejszym raporcie poddano analizie strukturę stabilności lub zmian w jakości życia w ostatniej dekadzie wśród mieszkańców UE w wieku co najmniej 18 lat. Szczególną uwagę zwrócono na różnice pomiędzy poszczególnymi grupami krajów wyróżnionymi na podstawie daty przystąpienia do UE (przed 2004 r. lub od 2004 r.), skutków kryzysu ekonomicznego oraz typu systemu opieki społecznej. Szczególną uwagę zwrócono również na sytuację szczególnie wrażliwych grup społecznych: osób o niskich dochodach, ludzi starszych w krajach UE-12, samotnych rodziców i osób długotrwale bezrobotnych.

Kontekst polityki

Wiele czynników mających wpływ na jakość życia ma wymiar zarówno krajowy, jak i ponadnarodowy. Jakość życia opiera się na indywidualnym dobrostanie oraz na społecznej spójności społeczeństw. Uchwalając pakiet dotyczących inwestycji społecznych na rok 2013, Komisja Europejska wezwała państwa członkowskie do wyznaczenia priorytetów w zakresie inwestycji społecznych oraz do zmodernizowania swoich systemów opieki społecznej w odpowiedzi na poważne wyzwania – wysoki stopień trudności finansowych, rosnące ubóstwo i wykluczenie społeczne, jak również rekordowo wysokie bezrobocie (zwłaszcza wśród młodzieży). Oprócz tych wyzwań istnieje problem starzenia się społeczeństw i zmniejszania się liczebności populacji w wieku produkcyjnym.

Przez kolejne lata jednym z głównych celów strategii Europa 2020 wraz z towarzyszącym jej pakietem dotyczącym zatrudnienia i pakietem dotyczącym inwestycji społecznych będzie znalezienie rozwiązania problemów spowodowanych przez kryzys gospodarczy i jego społeczne skutki. Istotną kwestią jest określenie wpływu, jaki miał kryzys i związane z nim cięcia w krajowych budżetach na subiektywną jakość życia oraz jakość społeczeństwa. Kolejną istotną kwestią jest konwergencja – zmniejszanie różnic pomiędzy krajami UE i ich regionami oraz zmniejszanie nierówności pomiędzy uprzywilejowanymi grupami społecznymi a grupami w niekorzystnej sytuacji.

Kluczowe ustalenia

W ostatniej dekadzie poziom subiektywnego dobrostanu był stabilny w UE jako całości. W państwach członkowskich, które uzyskały najniższe wyniki w badaniu przeprowadzonym w 2003 r., poziom dobrostanu wzrósł, a wyniki w pozostałych państwach członkowskich były zasadniczo stabilne. Wyjątkiem jest Grecja, gdzie kryzys gospodarczy jest powiązany z gwałtownym spadkiem zarówno poziomu satysfakcji z życia, jak i zadowolenia osobistego w latach 2007 – 2011.

W większości przypadków kraje o wyższym poziomie satysfakcji z życia w 2007 r. zanotowały spadek wyników w 2011 r., podczas gdy kraje o najniższym poziomie życia w 2007 r. częściej odnotowały wzrost w 2011 r. Poziom zadowolenia osobistego w większości krajów spadł w latach 2007- 2011. W tych latach z powodu recesji najniższy poziom subiektywnego dobrostanu odnotowano wśród osób bezrobotnych, zwłaszcza długotrwale bezrobotnych oraz osób niezdolnych do pracy.

W Europie stale wzrasta odsetek gospodarstw domowych borykających się z problemami finansowymi, rośnie również odsetek osób mających trudności w wiązaniu końca z końcem, zwłaszcza w kwartylu o najniższych dochodach. Rosną także różnice w subiektywnym poczuciu dobrostanu pomiędzy osobami z poszczególnych kwartyli dochodów.

Osoby w wieku od 50 do 64 lat charakteryzują się stosunkowo niskim poziomem satysfakcji z życia i zadowolenia osobistego, a przepaść pomiędzy tą grupą a innymi grupami wiekowymi wciąż się pogłębia.

Satysfakcja z życia rodzinnego i towarzyskiego w lata 2003 – 2011 utrzymywała się na wysokim poziomie i była stosunkowo stabilna. W kwestii równowagi pomiędzy życiem zawodowym a prywatnym odsetek zatrudnionych, którzy po pracy czuli się zbyt zmęczeni, aby zająć się sprawami domowymi wrócił w 2011 r. do poziomu z 2003 r. po spadku w 2007 r., natomiast odsetek zatrudnionych, którzy deklarowali trudności w wypełnianiu obowiązków rodzinnych, pozostał bez zmian. Odsetek osób deklarujących trudności z koncentracją w pracy z powodu obowiązków domowych nieznacznie wzrósł.

Długoletnia tendencja wzrostu liczby osób posiadających własne mieszkanie odwróciła się. Jednak od 2007 r. większy nacisk polityki na poprawę warunków życia mógł się przyczynić do poprawy warunków życia (pod względem mieszkaniowym i środowiskowym) lub przynajmniej utrzymania ich na tym samym poziomie w przypadku najbardziej upośledzonych grup społecznych pomimo spowolnienia gospodarczego.

Satysfakcja ze zdrowia spadła w latach 2003 – 2011, zwłaszcza wśród osób z kwartyla o najniższych dochodach. Satysfakcja ze zdrowia w państwach członkowskich z Europy Środkowo-Wschodniej wzrosła, jednak nadal znajduje się poniżej poziomu zanotowanego w pozostałych krajach UE.

Satysfakcja z edukacji utrzymuje się na stabilnym poziomie. Postrzegana jakość opieki zdrowotnej, jakość edukacji i jakość opieki nad dzieckiem zasadniczo nie uległa zmianie. Postrzegana jakość transportu publicznego wzrosła, spadła natomiast postrzegana jakość państwowego systemu emerytalnego.

W latach 2003 – 2011 obniżył się średni poziom zaufania do ludzi, a w jeszcze większym stopniu spadł poziom zaufania do instytucji publicznych. Napięcie pomiędzy grupami społecznymi w UE (mierzone wielowymiarowo) wydaje się spadać, nie dotyczy to jednak krajów UE-12, w których postrzegane konflikty pomiędzy grupami rasowymi i etnicznymi wzrosły w latach 2007 – 2011 po uprzednim spadku w latach 2003 – 2007. W latach 2007 – 2011 wzrosło postrzegane napięcie pomiędzy zamożnymi a biednymi grupami społecznymi. Zmiana w jakości życia jest związana z zaufaniem do ludzi i postrzeganymi napięciami społecznymi – większe zaufanie do innych przekłada się na lepszą jakość życia, podczas gdy wzrost postrzeganych napięć społecznych jest skorelowany z niższą jakością życia.

Wskazówki dotyczące polityki

- Chociaż rośnie poziom satysfakcji z życia i zadowolenia osobistego w krajach, które uzyskały najniższe wyniki w badaniu przeprowadzonym w 2003 r., jest on wciąż niższy, niż w pozostałych krajach UE. Do rozwiązania problemu potrzebne jest wdrożenie odpowiedniej polityki spójności oraz inwestycje w politykę społeczną w poszczególnych krajach.

- Nieznaczny spadek poziomu zadowolenia osobistego i satysfakcji z życia w krajach UE-15 jest wynikiem spowolnienia gospodarczego. W sytuacji gdy rządy poszczególnych krajów dysponują ograniczonymi zasobami finansowymi, muszą szukać innych sposobów pomocy osobom w trudnej sytuacji, np. poprzez rozwój struktur wsparcia czy pomoc w spłacie zadłużenia.
- W wyniku kryzysu gospodarczego presji podlegają także osoby zatrudnione. Sytuacja ta może w długim okresie prowadzić do coraz większego wypalenia, dlatego pracodawcy powinni zwrócić większą uwagę na kwestię równowagi pomiędzy życiem zawodowym a prywatnym.
- Starsi pracownicy, którzy stracili pracę, są narażeni na duże ryzyko długotrwałego bezrobocia; ponadto u starszych pracowników utracie pracy mogą towarzyszyć coraz większe problemy ze zdrowiem. Aby przedłużyć aktywność pracowników na rynku pracy, krajowe rządy i partnerzy społeczni powinni opracować politykę zarządzania wiekiem uwzględniającą perspektywę całego życia zawodowego.
- Spadek zaufania do instytucji publicznych jest powodem do niepokoju, zwłaszcza w krajach UE-15, przy czym w krajach UE-12 zaufanie do takich instytucji wciąż pozostaje na niskim poziomie. Istotne jest więc kontynuowanie inwestycji w potencjał instytucjonalny na poziomie krajowym i unijnym. Jednocześnie rządy poszczególnych krajów powinny zarządzać oczekiwaniami opinii publicznej w kwestii tego, co mogą, a czego nie mogą dostarczyć instytucje publiczne.
- W niektórych krajach UE-12 wzmożyły się konflikty pomiędzy grupami rasowymi i etnicznymi, ale zasadniczo poziom napięć jest niższy niż w krajach UE-15. Podczas opracowywania i wdrażania polityki spójności społecznej należy uwzględnić różnice w strukturze imigracyjnej i wewnętrznej różnorodności etnicznej w danym kraju.
- Analiza wykazała, że potrzebne jest bardziej proaktywne podejście do ochrony socjalnej. W czasach recesji obniżenie dochodów gospodarstw domowych skutkuje jeszcze większym spadkiem jakości życia. Strategia polityki krajowej i unijnej powinna skupiać się na działaniach prewencyjnych, które pomogą obywatelom przygotować się na okres bezrobocia, takich jak zachęcanie do oszczędzania, promowanie uczenia się przez całe życie w celu zwiększenia szans na zatrudnienie, czy wsparcie w poszukiwaniu pracy.

Dalsze informacje

Sprawozdanie „Jakość życia w Europie: tendencje w latach 2003–2012” znajduje się na stronie <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1364.htm>

W celu uzyskania dalszych informacji prosimy o kontakt z Robertem Andersonem (kierownikiem działu) pod adresem rma@eurofound.europa.eu